

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 5 hallituksen esityksen johdosta laiksi lukiolain 21 §:n muuttamisesta

Eduskunta on päätöspöytäkirjan ottein 25 päivästä lokakuuta 1988 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 189/1988 vp.

Valiokunta on samassa yhteydessä käsitellyt sen valmisteltaviksi lähetetyt kaksi lakialoitetta lukiolain 21 §:n muuttamisesta, nimittäin 3 päivänä marraskuuta 1987 valiokuntaan lähetetyn ed. Rengon ym. lakialoitteen n:o 129/1987 vp. ja 15 päivänä huhtikuuta 1988 valiokuntaan lähetetyn ed. Siitosen lakialoitteen n:o 36/1988 vp.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina opetusministeri Christoffer Taxell ja vt. apulaisosastopäällikkö Jouko Könölä opetusministeriöstä, toimistopäällikkö Tuomo Häyhä kouluhallituksesta, koulutoimentarkastaja Aila Rintamäki Lapin lääninhallituksesta, opetusasiain sihteeri Taina Jussila Suomen Kaupunkiliitosta, apulaisosastopäällikkö Esko Toivonen Suomen Kunnallisliitosta, jaostopäällikkö Margareta Nygård Finlands svenska kommunförbundista, rehtori Timo Tenhola Itäkeskuksen lukiosta, rehtori Armas Paavola Kallion lukiosta, osastopäällikkö Aslak Lindström Opettajien Ammattijärjestö OAJ:stä, puheenjohtaja Sirkka Talari Suomen Kieltenopettajien Liitosta, kunniapuheenjohtaja, lehtori Urho Johansson Äidinkielen opettajain liitosta, rehtori Heikki Niemelä, rehtori Toini Blomqvist ja rehtori Kai Rastas Suomen Rehtorit ry:n edustajina sekä opinto-ohjaaja Jorma Parkkonen Opinto-ohjaajat ry:stä.

Hallituksen esitys ja lakialoitteet

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että lukiossa annettavaan opetukseen käytettävää tuntimäärää korotettaisiin 0,05 tuntia viikossa kutakin lukiota käyvää oppilasta kohti. Tavoitteena on lukioiden opetusryhmien pienen-

täminen sekä opetussuunnitelmien monipuolistaminen ja siten lukion valinnaisuuden lisääminen. — Laki on tarkoitus saattaa voimaan 1 päivänä elokuuta 1990.

Lakialoitteissa n:ot 129/1987 vp. ja 36/1988 vp. ehdotetaan, että lukion opetukseen käytettävää tuntimäärää korotettaisiin hallituksen esityksessä esitettyä enemmän.

Valiokunnan kannanotot

Valiokunta on käsitellyt asian ja todennut, että hallituksen esityksen perustelut eivät suppeutensa takia anna täyttä kuvaa asiasta. Kuulemiltaan asiantuntijoilta saamansa selvityksen perusteella valiokunta esittää seuraavaa.

Lukio-opetuksen ongelmat. Lukion tuntikehityksen riittämättömyydestä johtuvia lukio-opetuksen ongelmia ovat hallituksen esityksen mukaan suuret opetusryhmät sekä oppilaiden valintojen karsiminen. Näitä ongelmia ei kuitenkaan tarkemmin luonnehdita eikä esitetä laskelmia siitä, millaisia parannuksia lakiehdotuksella on aikaansaattavissa.

Nykyinen tuntikehitys riittää isojen opetusryhmien puolittamiseen osaksi aikaa lähinnä kielissä ja matematiikassa. Käytännön koulu-elämässä ei suuriakaan perusopetusryhmiä (36—37 oppilasta) voida jakaa äidinkielellä eikä reaaliaineissa. Usein myös A-kielenä luetavaa englantia ja B-kielenä luettavaa ruotsia opetetaan koko perusopetusryhmälle. Tästä kärsivät sekä opetuksen taso että tulokset. Varsin huolestuttava on havainto, että peruskoulun yläasteella pieniin opetusryhmiin tututneet oppilaat eivät osaa opiskella kieliä suurissa ryhmissä eivätkä näin ollen pysty pitkään aikaan seuraamaan opetusta.

Valinnaisuuden lisääminen lukio-opetuksessa ja erityisesti ns. harvinaisten kielten opiskelun lisääminen olivat uuden koululainsäädännön tavoitteita. Lukioille annettu tuntikehitys ei

kuitenkaan ole riittänyt eikä riitä lainsäädännön mahdollistaman valinnaisuuden toteuttamiseen. Valinnaisaineita joudutaan karsimaan kaikissa lukioissa. Karsinnan kohteiksi ovat useimmiten joutuneet ns. harvinaiset kielet, koulukohtaiset kurssit mm. tietotekniikassa, psykologiassa, fysiikassa, kemiassa ja filosofiassa sekä taideaineet (musiikki ja kuvaamataito). Eräissä lukioissa, joissa on kaikin mahdollisin keinoin pyritty monipuoliseen opetukseen, on harvinaisten kielten opetusta järjestetty kerhotunneilla tai yhdistetty jo I luokalla C- ja D-kieltä lukevat. Karsinta vaikuttaa kielteisesti oppilaiden opiskeluuntoon ja vaikeuttaa jatkoopintoihin hakeutumista.

Kaikki valiokunnalle esitetyt laskelmat osoittavat, ettei hallituksen esityksessä ehdotettu tuntikehyksen lisäys riitä poistamaan opetuksen em. epäkohtia. Ehdotetulla lisäyksellä saadaan muutama lisäkurssi, ei kuitenkaan riittävää määrää, mutta ei voida lainkaan pienentää opetusryhmiä, taikka päinvastoin. Tilanne on sama, olipa kysymyksessä yksi-, kaksi- tai useampisarjainen lukio.

Tuntikehyksen käyttämisestä ja kustannuksista. Kouluissa voidaan vain harvoin käyttää tuntikehyksen antamia resursseja täyteen määrään. Työjärjestykset laaditaan kevätkesällä, jolloin ei vielä tiedetä seuraavan lukuvuoden tarkkoja oppilasmääriä. Tämän vuoksi suunnitelmat laaditaan tuntikehystä mahdollisimman varovasti rasittaen, kun resursseja ei saa missään tapauksessa ylittää. Syksyllä oppilasmäärien ja tuntikehyksen tarkan suuruuden selvittyä tuntikehyksen käyttöä ei pystytä lisäämään, kun eri asteiden yhteisten opettajien tunnit ovat niittaneet työjärjestyksen paikoilleen.

Edellä olevasta seuraa, että tuntikehyksen aiheuttamat taloudelliset vaikutukset eivät käytännössä nouse niin suuriksi kuin laskennalliset kustannusarviot osoittavat.

Valiokunnan kanta lakiehdotukseen. Edellä kerrottujen lisäperustelujen nojalla valiokunta katsoo, että hallituksen esitys on oikean suuntainen, mutta riittämätön. Valiokunta ehdottaakin lukion tuntikehyksen korotuksen kaksinkertaistamista hallituksen esitykseen verrattuna, jolloin korotus on kaksi- tai useampisar-

jaisissa lukioissa 0,1 tuntia oppilasta kohti ja yksisarjaisissa lukioissa kaksi tuntia vuosiluokkaa kohti. Korotuksesta aiheutuvien kustannusten sopeuttamiseksi valtion tulo- ja menoarvioon valiokunta kuitenkin ehdottaa korotuksen voimaantulon porrastamista siten, että lukuvuonna 1990 korotus on hallituksen esityksessä ehdotetun suuruinen.

Valiokunta pitää tärkeänä, että hallituksen esityksen tavoitteet, opetusryhmien pienentäminen sekä opetussuunnitelmien monipuolistaminen ja siten lukion valinnaisuuden lisääminen, toteutuvat. Osaltaan tätä edesauttaa se, että hallitus lupauksensa mukaisesti selvittää mahdollisuudet lukion tuntikehyksen joustavan käytön lisäämiseksi ja sen jälkeen toteuttaa käyttökelpoiset ehdotukset. Kouluviranomaisten tuleekin seurata tarkasti näiden toimenpiteiden ja lukion tuntikehyksen korotuksen vaikutuksia hallituksen esityksen tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Elleivät nämä toimenpiteet riitä, on nyt aloitettua korotuslinjaa jatkettava.

Nyt ehdotettu lukion tuntikehyksen korotus tuskin vielä korjaa saamenkielisen alueen lukioissa ilmenneitä saamen kielen opetuksen resurssiongelmia. Aikaisempiin kannanottoihinsa viitaten valiokunta katsoo, että nämä ongelmat on tarvittaessa ratkaistava erillisin poikkeustoimin.

Valiokunnan huomiota on tässä yhteydessä kiinnitetty myös peruskoulun yläasteen tuntikehyksen riittämättömyyteen niissä kunnissa, joissa on vain yksi suuri, esimerkiksi viisisarjainen yläasteen koulu. Näiden koulujen oppilaat joutuvat opetuksellisesti selvästi huonompaan asemaan kuin pienempien yläasteiden oppilaat. Valiokunta esittää, että opetusministeriö selvittäisi erikseen tämän ongelman ja ryhtyisi tarvittaviin toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi.

Edellä olevan perusteella valiokunta kunioittavasti ehdottaa,

että eduskunta hyväksyisi hallituksen esityksen sekä lakialoitteiden n:o 129/1987 vp. ja n:o 36/1988 vp. pohjalta seuraavan lakiehdotuksen:

L a k i**lukiolain 21 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun lukiolain (477/83) 21 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 3 päivänä helmikuuta 1984 annetussa laissa (133/84), näin kuuluvaksi:

21 §

Lukiossa saadaan lukuvuoden työpäivien aikana käyttää opetussuunnitelmassa vahvistettujen oppiaineiden opettamiseen vuosiluokkaa kohti enintään 29 tuntia viikossa sekä kutakin oppilasta kohti enintään *yksi tunti* viikossa. Milloin vuosiluokalla on vain yksi perusopetusryhmä, saadaan edellä tässä momentissa säädetystä poiketen tällaista vuosiluokkaa kohti käyttää kuitenkin kaikkiaan *51 tuntia*.

Voimaantulosäännös

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Siitä poiketen, mitä 21 §:n 1 momentissa säädetään opetussuunnitelmassa vahvistettujen oppiaineiden opettamiseen käytettävissä olevan ajan laskemisesta, on 1 päivänä elokuuta 1990 alkavana lukuvuonna oppilasta kohti määräytyvä tuntimäärä kuitenkin enintään 0,95 tuntia viikossa ja milloin vuosiluokalla on vain yksi perusopetusryhmä tällaista vuosiluokkaa kohti käytettävissä oleva tuntimäärä kaikkiaan 50 tuntia. (uusi 2 mom.)

Helsingissä 18 päivänä huhtikuuta 1989

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Pystynen, varapuheenjohtaja Astala, jäsenet Back-

man, Gustafsson, Haavisto, Holvitie, Jämskäläinen, Pohjanoksa, Renko, Ryyänen, Sillanpää ja Tykkyläinen sekä varajäsen Jokinen.

